

آغوش باز برای مرد قصاب

روستای افجه در قلب لواسان، روزگاری راه ارتباطی اهالی ری و تهران به مازندران بود؛ روستایی با حدود ۸ قرن قدمت با طبیعتی زیبا و البته آب فراوان که در ختان بلندبالایی در دل خود پرورانده است. چنار کهنسال افجه که عمر آن را بیش از ۴۰۰ سال تخمین زده‌اند، یکی از همان درختان کهن افجه است. چنار خاطر انگیز افجه که در کنار سقاخانه حضرت ابوالفضل (ع) و مسجد محله قرار دارد، برای دهه‌ها یکی از نقاط کانونی روستا بود. اکنون سال‌هاست که تنه این درخت تنومند خالی شده و گاهی محل بازی کودکان روستاست. موسفیدان افجه اما هنوز «حسین آقا قصاب» را به خاطر دارند؛ کسی که سالیان دراز داخل درخت قصابی داشت و گوشت‌ها و سفارش‌های مردم را روی تنه درخت آویزان می‌کرد.

یک ایتالیایی

اولین بار تهران را چنارستان نامید

تهران شهر چنارهاست؛ از چنارهای بلندبالایی خیابان ولیعصر (عج) تا چنارهای کهنسال شمیران و محدوده بازار و نیز چنارهایی که در هزاران کوچه و خیابان شهر سایه خود را بی‌منت به رهگذران هدیه می‌دهند. این شهر از دیرباز به چنارهای کهنسالش معروف بود. چنار امامزاده صالح (ع) که اکنون دیگر هیچ نشانی از آن باقی نمانده و یا چنار امامزاده یحیی (ع) که حالا پرچمدار چنارهای کهنسال تهران است در کنار دهه‌ها چنار قدیمی دیگر، چنان گردشگران و مسافران را مجذوب می‌کردند که همگی تهران را با چنارهایش می‌شناختند. این میان سفرنامه‌نویسان خارجی نیز به چنارهای تهران بی‌توجه نبودند تا جایی که اولین بار یک سفرنامه‌نویس ایتالیایی بود که تهران را شهر چنارها و یا به عبارتی چنارستان نامید. پیتر دلاواله، نجیب‌زاده، جهانگرد و سفرنامه‌نویس ایتالیایی، وقتی در زمان حکومت شاه‌عباس صفوی گذرش به تهران افتاد چنان مجذوب زیبایی چنارهای تهران شد که در سفرنامه‌اش این شهر را چنارستان نامید.

این سفرنامه‌نویس ایتالیایی در سفری که به خاورمیانه داشت برای ملاقات با شاه‌عباس صفوی راهی ایران شد. جست‌وجو در میان منابع مکتوب، سفرنامه‌ها و کتاب‌هایی که به تاریخ تهران پرداخته‌اند شکی باقی نمی‌گذارد که نخستین بار این پیتر دلاواله بود که تهران را شهر چنارها یا همان چنارستان نامید. او علاوه بر اینکه در سفرنامه‌اش، چند صفحه‌ای را به توصیف تهران عهد صفوی اختصاص داده، در چند سطر به چنارهای تهران اشاره کرده است. ماجرا از این قرار بود که پس از اتراق کاروان شاه‌عباس در بیرون از شهر، دلاواله از دروازه شمیران وارد تهران و محدوده پامنار شد. او در نخستین مواجهه با چنارهای تهران، چنان مجذوب درختان کهنسال و تنومند شده که در سفرنامه‌اش بخشی را به توصیف چنارهای این محدوده اختصاص داده است. دلاواله پیش از توصیف چنارهای تهران به شرایط آب و هوایی و اقلیم تهران اشاره کرده است. به تعبیر او، نهرها و آب فراوانی که از قنات‌های این شهر می‌جوشد همه چیز را برای هر چه پر بارتر شدن چنارهای تهران مهیا می‌کند. او در بخش دیگری از کتاب به چنارهای کهنسال و تنومند تهران اشاره می‌کند و می‌نویسد: تهران پر از باغ چنار است و چنارهای این شهر چنان تنومند و قطورند که باید چند مرد دور تادور این چنارها بایستند تا بتوانند دستانشان را دور تنه چنار حلقه کنند.

آنچه باید درباره چنارهای شگفت‌انگیز شمال تهران بدانید

هزارساله‌های شمیران

اگر از

گستره شمیران و آبادی‌های آن که امروز به عنوان محله‌های شمال شهر شناخته می‌شوند به سوی تهران وری حرکت کنیم، از تعداد چنارهای کهنسال کاسته می‌شود. شمیران از دیرباز پهنه چنارهای پر شمار بود؛ از چنارهایی که در کنار تکایا و بقعه امامزادگان رویدند تا چنارهایی که در میدان اصلی آبادی کاشته شده و به نماد آبادانی روستا تبدیل شدند. در این خصوص با «علیرضا مانی»، تهران‌شناس و از اهالی قدیم شمیران درباره پیوند شمیران و چنارهای کهنسال آن گفت‌وگو کردیم.

همسایه قدیمی تکیه‌ها و امامزادگان

در کنار این درختان کهنسال بنا کرده باشند. زمانی ادامه می‌دهد: «چنارهای کهنسال شمیران عمدتاً عمری ۸۰۰ تا ۱۰۰۰ ساله دارند. با توجه به شمار امامزادگان و تکایا در شمیران و نیز چنارهایی که در کنار این اماکن مذهبی قرار داشته‌اند، می‌توان گفت یکی از دلایل دیگر فراوانی چنارهای کهنسال در این گستره، وجود بقاع متبرکه که فراوان در شمیران است. چنارستان مقدس امامزاده صالح (ع)، چنارهای محله امامزاده قاسم (ع)، چنار تکیه در که، چنار سوهانک و... در این دسته قرار دارند.»

مهم‌ترین دلایل فراوانی چنار در گستره شمیران اشاره می‌کند و می‌گوید: «وجود نهرها، قنات‌ها و رودهای جاری فراوان در شمیران یکی از دلایلی بود که زمینه رشد بهتر چنار در این منطقه را فراهم کرد؛ بنابراین در این محدوده از تهران علاوه بر چنارهای کهنسال، ردیفی طولانی از چنارهای جوان تر را هم در خیابان‌ها و کوچه‌ها مشاهده می‌کنیم، اما آنجا که چنار از دیرباز زنده‌ایرانیان نماد برکت و مراددهی بود، احترام داشت و در جوار بقعه امامزادگان، تکایا و مساجد قدیمی روستا کاشته می‌شد. هر چند ممکن است، با توجه به قدمت برخی چنارها، مساجد و تکایا را نیز

فهرست چنارهای کهنسال شمیران، فهرستی بلندبالاست؛ از چنارهای هزارساله جماران، ۱۳ چنار تنومند محله اوین، چنار هفت‌شاخه سوهانک، چنار تکیه در که، چنار کهنسال روستای افجه، چنارهای قد برافراشته آستان مقدس امامزاده قاسم (ع) که هنوز زینت‌بخش این محله‌اند، تا چنار کهنسال امامزاده صالح (ع) که اکنون دیگر به خاطر ده‌ها پیوسته است.

درخت چنار از دیرباز نقشی پررنگ در آبادی‌های شمیران و پیوندی ناگسستنی با جریان زندگی روزمره ساکنان این پهنه داشت. «علیرضا مانی»، تهران‌پژوه، به یکی از

هر آبادی یک چنار

هر قدر به عمر چنار افزوده شود، تنه آن تنومندتر می‌شود و این ظاهر متفاوت، آن را به نماد ایستادگی

تنها در قصران داخل ۳۳ پارچه آبادی وجود داشت که اکنون این آبادی‌ها به محله‌های شمال شهر تبدیل شده‌اند. در میدان‌های اصلی این آبادی‌ها یا در نقطه کانونی بیشتر آنها چناری کهنسال وجود داشت که مظهر آبادانی بود. چنارهای کهنسال جماران با عمری حدود هزار سال از این دسته چنارها هستند که در هسته مرکزی روستا قرار دارند؛ بنابراین می‌توان گفت که یکی دیگر از دلایل فراوانی چنارهای شمیران، علاوه بر آب کافی و وجود اماکن مذهبی و بقاع متبرکه بسیار، فراوانی روستاهای این گستره است.»

تبدیل می‌کند. چنار در بسیاری از آبادی‌های شمیران به نماد سرآغاز آبادانی روستا و پاتوقی برای گردهمایی اهالی آبادی تبدیل شده بود. سیدعباس صالحی، پژوهشگر تاریخ شمیران، شمار زیاد روستاهای شمیران را یکی دیگر از دلایل فراوانی این درخت در شمال تهران می‌داند: «در روزگاری که تهران آبادی کوچکی بود، در شمال ری، روستاهای شمیران، بیلاق ری بودند و بعدها با گسترش و توسعه تهران، به‌عنوان منطقه بیلاقی این شهر محسوب می‌شدند. شمیران به دو بخش قصران داخل و قصران خارج تقسیم می‌شد.

یادگار دوران صفویه

«ابوالفضل ربیعی»، یکی از اهالی قدیمی محله درباره قدمت چنار می‌گوید: «اهالی قدیمی محله سینه‌به‌سینه از گذشتگان خود نقل کرده‌اند که قدمت چنارهای کهنسال محله به دوران صفویه برمی‌گردد. یعنی زمانی که آبادی امامزاده قاسم (ع) در اطراف آرامگاه امامزاده شکل گرفت، این دو چنار هم ساکن محله ما بودند.»

چند دهه پیش، وقتی هنوز خبری از برج‌ها و آپارتمان‌های بلندبالای محله امامزاده قاسم (ع) نبود، شمیرانی‌ها و تهرانی‌ها این آبادی کوچک را با آستان مقدس امامزاده قاسم (ع) و چنار کهنسال آن می‌شناختند. این محله اکنون ۲ چنار تنومند دارد که یکی در میدان اصلی محله و نزدیک تر به بقعه مبارک امامزاده و دیگری در پایین دست آن قرار گرفته است.

